

DOI 10.18372/2786-5487.1.20322

УДК 37.091.3:37.016(7:62):502.174

Тягур Василь

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти
та управління закладом освіти,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
м. Берегове, Україна

basil.tvn@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ РОБОТИ З ВИКИДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ В МЕЖАХ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ «ТЕХНОЛОГІЇ» ТА «МИСТЕЦТВО» У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті аналізується впровадження технології і методики роботи з викидними матеріалами в освітній процес майбутніх учителів початкової школи. Розглядаються можливості засвоєння цього виду діяльності через інтеграцію в освітніх галузях «Технології» та «Мистецтво». Особлива увага приділяється формуванню компетентностей, які забезпечать майбутню продуктивну професійну діяльність з врахуванням технологічного та мистецького аспекту.

Ключові слова: викидні матеріали, інтегрування роботи, підготовка майбутніх вчителів, технології, мистецтво.

Annotation. The article analyses the implementation of technology and methods of working with waste materials in the educational process of future primary school teachers. The possibilities of mastering this type of activity through integration into the educational fields of «Technology» and «Art» are considered. Particular attention is paid to the formation of competences that will ensure future productive professional activity, taking into account the technological and artistic aspects.

Key words: *waste materials, integration of work, training of future teachers, technology, art.*

Вступ. Сучасний освітній процес у початковій школі потребує інноваційних підходів, які сприяють формуванню екологічного мислення та розвитку творчого потенціалу учнів. Робота з викидними матеріалами, інтегрована у навчання здобувачів закладів вищої освіти (ЗВО), виступає одним із перспективних напрямів, що забезпечує практичну реалізацію екологічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Робота з викидними матеріалами в освітньому процесі потребує системного підходу, що забезпечує інтеграцію екологічного, педагогічного та творчого компонентів у підготовку майбутніх педагогів, а на основі інтеграції цієї роботи у галузях «Технології» та «Мистецтво» можна ефективно поєднати технологічну і мистецьку складову у навчанні.

Ці питання вже певний час цікавлять науковців, психологів, педагогів, дослідників. Науковці проводили дослідженнями в галузі «Технології», питанням розвитку творчих здібностей займалися багато психологів, філософів, педагогів. Багато з них робили спроби поєднати технологічну та мистецьку складову. Розглядалось у дослідженнях впровадження мистецької складової як засіб вдосконалення та розвитку технологічної освіти учнів початкової школи. Але розгляду питання інтеграції у межах освітніх галузей «Технології» та «Мистецтво» у процесі вивчення роботи з викидними матеріалами присвячувалось не достатньо уваги.

Мета статті – проаналізувати технологію навчання здобувачів ЗВО у роботі з викидними матеріалами, її значення для формування ключових компетентностей майбутніх учителів початкової школи, а також вивчення можливостей її інтеграції у межах освітніх галузей «Технології» та «Мистецтво».

Виклад основного матеріалу. Робота з викидними матеріалами (вторинними ресурсами) в освітньому процесі є інноваційним підходом, який дозволяє формувати різноманітні компетентності у майбутніх педагогів. Цей підхід поєднує екологічну освіту, практичну діяльність, творчість та може містити мистецьку складову, що сприяє розвитку професійних та загальних компетентностей.

Робота з викидними матеріалами не лише формує професійні компетентності майбутніх педагогів, але й сприяє їх особистісному розвитку. Вона дозволяє студентам усвідомити свою роль як організаторів навчально-виховного процесу та агентів змін у суспільстві.

Не можна оминати і екологічну складову роботи з викидними матеріалами. На це чим далі, тим більше звертається уваги. У дослідженнях Т. Кучай відзначено: «... основою екологічної освіти має стати глибоке усвідомлення принципової єдності фундаментальних законів природи на всіх рівнях самоорганізації – фізичному, хімічному, біологічному та психічному. Екологізація всієї системи освіти передбачає посилення інтегральної взаємодії природничо і гуманітарного знання, посилення гуманістичного компонента освітнього процесу» [2, с. 254].

Екологічне виховання можна розглядати як один із найпотужніших важелів повороту людства у його відношенні до життєвого середовища від руйнівного споживчого до конструктивного, дбайливого, дбайливо відновлювального [1].

Якщо розглянути галузь «Технології», то у цій галузі основна роль з викидними матеріалами орієнтована на здобуття практичних навичок роботи з різними матеріалами, засвоєння принципів різних технологічних процесів, а на їх основі конструювання, розробку технологічних рішень. Це дозволяє майбутнім педагогам освоювати інноваційні методи повторного використання ресурсів.

Студенти у процесі такої роботи мають змогу аналізу фізичних і хімічних характеристик викидних матеріалів (пластик, папір, метал, тканини тощо),

вивчення можливостей для їх переробки і повторного застосування та подальшого використання, створюючи моделі чи макети із викидних матеріалів (наприклад, макетів будівель, транспортних засобів), виготовляючи побутові предмети, такі як органайзери, підставки чи контейнерів тощо.

Саме у «Технологіях» навчальна робота спрямовується на формування ключових компетентностей, серед яких можна виділити, практичні компетентності з уміння використовувати різноманітні інструменти й технології для роботи з матеріалами, розвиваються навички конструювання, шиття, склеювання, різання та з'єднання деталей та ін.; проєктні компетентності – такі як вміння організовувати процес створення виробу: планування, розподіл ресурсів, виконання і презентація результатів, навички вирішення практичних задач у технологічному контексті; екологічні компетентності про розуміння важливості повторного використання матеріалів та усвідомлення значення технологій обробки викидних матеріалів у зменшенні впливу на навколишнє середовище. Адже, як зазначала у своїй науковій роботі Л. Масол, компетентність побудована на комплексі взаємопов'язаних процедур – комбінації знань і вмінь, а також ставлень, мотивів, відносин і власного досвіду в цій царині, які відображають інтегровані результати навчання та особистісні якості й цінності людини. Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань [3, с. 2].

На основі набутих компетентностей, використовуючи вторинні матеріали, значно легше проводити розробку функціональних, корисних виробів. Як результат навчальної роботи може бути проєктування та створення корисних продуктів із вторинних матеріалів (ліхтарики з пластикових пляшок, контейнерів для зберігання тощо), розробка навчальних засобів для шкільного використання (наприклад, геометричних форм із картону, макетів навчальних посібників).

Аналізуючи галузь «Мистецтво» можна також зазначити про роль викидних матеріалів у мистецькій освіті.

У галузі «Мистецтво» робота з викидними матеріалами акцентується на креативності, естетичному сприйнятті та формуванні художніх навичок. Це сприяє розвитку художнього мислення і творчого потенціалу студентів. Серед основних напрямів роботи можна відмітити: творче використання матеріалів (створення арт-об'єктів із вторинних ресурсів: панно, інсталяцій, декоративних композицій); розробки тематичних творчих проєктів, присвячених екологічним проблемам.

З метою забезпеченості цих напрямів роботи доцільним буде залучення студентів до художнього експериментування: застосування нестандартних матеріалів для створення мистецьких творів (наприклад, скульптур із пластику, аплікацій із тканини); використання викидних матеріалів для експериментів із текстурою, кольором, формою.

Організація занять, де студенти створюють композиції, орієнтуючись на закони гармонії, пропорції та колористики, їх робота з матеріалами різної фактури для створення візуальних контрастів буде сприяти не тільки розвитку технічної складової, а й розвитку естетичного смаку. Також, на основі такої діяльності зможуть формуватися ключові компетентності у галузі «Мистецтво». Найбільш характерними можна зазначити такі, як: творчі компетентності (уміння генерувати ідеї, створювати унікальні вироби, навички самовираження через мистецтво); естетичні компетентності (розуміння основ художньої композиції, формування відчуття стилю та гармонії) комунікаційні компетентності (навички презентації своїх творчих робіт, уміння працювати в команді над мистецькими проєктами).

З приводу інтеграції С. Шило дає визначення: «Інтеграція – це глибоке взаємопроникнення, злиття, наскільки це можливо, в одному навчальному матеріалі узагальнених знань у тій чи тій галузі» [5, с. 13]. «Найбільш повно інтеграцію предметів здійснюють тоді, коли між програмами чи предметами встановлено смислову відповідність, існує центральна ідея, яка поєднує весь блок тем і проблем, що розглядаються на різних предметах» [5, с. 14].

Різні види інтеграції можна реалізувати через систему творчих завдань інтегративного типу. Ці завдання передбачають активізацію міжсенсорних образних асоціацій студентів, які набуті ними у процесі сприймання творів мистецтва та художньо-творчої діяльності, що у подальшому можуть використовуватися для розробки, виготовлення технічних об'єктів з метою їх художнього та естетичного вдосконалення.

Вирішуючи реальні завдання студенти знаходять способи інтеграції роботи з обробки викидних матеріалів у навчальний процес, що розвиває практичний підхід до педагогічної діяльності. У студентів розвиваються навички аналізу та синтезу: для реалізації проєктів студенти аналізують ресурси, розробляють ідеї їх використання, адаптують інструменти, технології художнє оформлення для практичного застосування.

Тобто, інтегруючи цю діяльність, майбутні вчителі початкової школи, розвиваючи міждисциплінарне мислення, можуть поєднувати знання про технічні завдання, технологічні процеси з мистецьким, художнім підходом до створення виробів, підвищуючи їх практичність і естетику оформлення.

Проводячи ознайомлення студентів з роботою із викидними матеріалами, можна запропонувати їм виконати завдання, при розв'язанні яких, можна отримати практичні навички інтеграції цих галузей. Таким завданням, наприклад, може бути виконання освітнього проєкту «Еко-декор для навчальних приміщень». У цьому проєкті можна сформулювати умови, що враховують технологічний аспект – створення макетів, планування конструкцій з врахуванням їх естетичної складової, або мистецький аспект: оформлення декору, вибір кольорів і композиції. Іншим таким завданням може бути проєкт «Еко-іграшка для дітей», технологічним аспектом якого буде розробка функціональної та безпечної конструкції, а мистецьким – естетичне оформлення, залучення елементів дизайну, або організація заходу майстер-клас «Арт із відходів», де студенти поєднують знання з технологій і мистецтва для створення творчих виробів із викидних матеріалів.

Для більш ефективної інтеграції галузей «Технології» та «Мистецтво» при роботі з викидними матеріалами доцільним є використання сучасних технологій: створення онлайн-платформ для обміну ідеями щодо роботи з викидними матеріалами; використання додатків для 3D-моделювання виробів із вторинних матеріалів; організація віртуальних майстер-класів; розробка онлайн-відеоінструкцій із виготовлення виробів.

«Синергія між галузями «Технології» та «Мистецтво» у процесі роботи з викидними матеріалами з використанням проєктної технології під час навчання студентів педагогічних спеціальностей, особливо майбутніх вчителів початкових класів, спрямована розвивати не тільки міждисциплінарне мислення та можливості інтеграції викидних матеріалів у цих галузях, а студенти у своїй діяльності можуть поєднувати знання про технологічні процеси з художнім підходом до створення виробів, підвищувати практичність і естетику виробів. Одночасно, проєкти, які починаються як технічні завдання, можуть бути вдосконалені завдяки мистецькому оформленню. Як уже зазначалось, ці види діяльності при набутті професійних навиків дозволять формувати цілісне екологічне мислення, а використання викидних матеріалів одночасно як технічного ресурсу і художнього матеріалу допомагає студентам усвідомити їхню цінність» [4, с. 1090].

Але вся ця робота повинна ґрунтуватися на розроблені і створенні викладачами посібників, методичних рекомендацій у вигляді електронних книг чи сайтів із прикладами використання викидних матеріалів та можливостей інтеграції технологій та мистецтва.

Висновки. Робота з викидними матеріалами має значний потенціал для підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Інтеграція цієї роботи та методики її навчання у галузі «Технології» та «Мистецтво» сприяє всебічному розвитку студентів, є ефективним інструментом для формування ключових компетентностей майбутніх педагогів початкової школи розвиваючи міждисциплінарне мислення, креативність, навички проєктної діяльності. Вона поєднує екологічну складову, творчий та

мистецький підхід, практичну діяльність, сприяючи гармонійному розвитку студентів як професіоналів, здатних вирішувати актуальні виклики сучасної освіти та може бути адаптована відповідно до потреб та специфіки освітнього процесу навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Бойченко С.В., Саєнко Т.В. Екологічна освіта – основа сталого розвитку суспільства. Київ: Університет «Україна». 2013. 502 с.
2. Кучай Т. П., Дутка Г., Гончарук О. Екологічна освіта як компонент загальної культури фахівця закладу вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 211. С. 252-257. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-252-257> URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1676> (дата звернення: 27.02.2025).
3. Масол Л.М. Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». Методика художньої освіти та виховання. *Мистецтво та Освіта*. 2020. №2(96).С. 2-9. <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-2-9>
4. Тягур В.М., Кулін А.З., Габода Є.Б. Навчання проєктній діяльності здобувачів ЗВО при роботі з викидними матеріалами. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 2(48). С. 1078-1093. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-1078-1093](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-1078-1093)
5. Шило С.Б. Інтегровані технології як спосіб організації ефективного уроку у період воєнного стану. *Педагогічний вісник*. 2022. № 1-2. С. 13-15.